

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשעט

ערב שבת־קודש

פרשת חוקת

ד' בתמוז ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא־לאור על־ידי

מכון ליובאוויטש שעל־יד

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ד' בתמוז ה'תשס"ט — י"א בתמוז ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ד' בתמוז	נוסח ברכת המזון. ברוך אתה... אשיש ביי'. נחלתי עדותיך וגוי'. ספר זמנים והוא ספר שלישי... הל' שבת... בפרקים אלו. פרק א-ב.	הל' עבודת כוכבים וחוקותיהם.. בפרקים אלו. פרק א.	סדר תפלות כל השנה: נוסח ברכת המזון. ברוך אתה... אשיש ביי'. מ"ע קנד.
ש"ק	ה' בתמוז	פרק ג-ה.	פרק ב.	מ"ע קנד.
א'	ו' בתמוז	פרק ו-ח.	פרק ג.	מל"ית שכ.
ב'	ז' בתמוז	פרק ט-יא.	פרק ד.	מל"ית שכ.
ג'	ח' בתמוז	פרק יב-יד.	פרק ה.	מל"ית שכב.
ד'	ט' בתמוז	פרק טו-יז.	פרק ו.	מל"ית שכב.
ה'	י' בתמוז	פרק יח-כ.	פרק ז.	מל"ית שכא.
ו'	י"א בתמוז	פרק כא-כג.	פרק ח.	מל"ית שכא.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							ד' 72 לפני הזריחה	ד' 120 לפני הזריחה	
8.18	7.50.5	1.19	12.44	9.08	5.40	4.36	4.09	2.58	ו', ד' בתמוז
8.18	7.50.6	1.19	12.44	9.08	5.40	4.37	4.09	2.58	ש"ק, ה' בתמוז
8.19	7.50.7	1.19	12.44	9.09	5.40	4.37	4.09	2.59	א', ו' בתמוז
8.19	7.50.7	1.20	12.44	9.09	5.41	4.37	4.10	2.59	ב', ז' בתמוז
8.19	7.50.7	1.20	12.44	9.09	5.41	4.38	4.10	3.00	ג', ח' בתמוז
8.18	7.50.7	1.20	12.44	9.09	5.41	4.38	4.11	3.01	ד', ט' בתמוז
8.18	7.50.6	1.20	12.45	9.10	5.42	4.39	4.11	3.01	ה' י' בתמוז
8.18	7.50.6	1.20	12.45	9.10	5.42	4.39	4.12	3.02	ו' י"א בתמוז

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר-שבע
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
חוקת	7:13	8:31	7:28	8:34
בלק	7:13	8:31	7:29	8:33

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: chabad@chabad.org.il דואר אלקטרוני: ISSN 0793-7474

רועה ישראל אמיתי מתמסר לכל צורכי העם

הסימן האמיתי של רועה ישראל הוא - שאינו עוסק רק בעבודה השייכת לו בעצם, אלא מוותר על עצמו, מניח את עצמו, ומוסר נפשו בשביל בני-ישראל • גם מי שהיו קשורים בעבר לשאר צדיקים וקבלו מהם את עניינם המיוחד, עליהם ללמוד חסידות חב"ד, מכיוון ש"כולם חזרו בזכות משה", במאמרים בשיחות ובמכתבים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

- קליטה בפנימיות.
הבאר - מים - הרי המים אינם דבר המזין מצד עצמו. וכפי שמבאר הרמב"ם הטעם שאין מערבין במים - לפי שדבר המערב צריך להיות דבר המזין דווקא, ומים אינם דבר המזין. פעולת המים היא - להוליך את המזון לכל חלקי הגוף.
וכמו כן ישנם גם בתורה כל ג' עניינים אלו. יש מה שהתורה נותנת בפנימיות, יש מה שהתורה מגינה מבחוץ, ויש מה שהתורה מוליכה ב' עניינים הנ"ל לכל בני-ישראל.

ב. דובר לעיל שתורה היא מלשון הוראה, היינו, שהתורה מלמדת את ההנהגה שבה צריכים להתנהג בחיים. וזהו מה שהתורה נותנת בפנימיות - כמו מן - שצריך להבין זאת ולקלוט בפנימיות, כדי לדעת כיצד צריכה להיות ההנהגה שלו, של בני ביתו ובניו אחריו.

מצד עניין התורה שהוא דוגמת המן, ישנם חילוקים בין יהודי אחד לשני, כיוון שזהו עניין של פנימיות, הרי זה אצל כל אחד לפי אופנו. כשם שבמן היו חילוקים - מ"לחם" ועד "דכו במדכה וגו'⁵": אצל צדיקים היה המן מוכן, ואצל

6 פיהמ"ש להרמב"ם עירובין רפ"ג.

א. במדרשי' חז"ל הקשורים בפרשת השבוע . . . פרשת חוקת מבואר, שענני הכבוד היו בזכותו של אהרן, הבאר היתה בזכות מרים, והמן היה בזכות משה. וכשנסתלקו אהרן ומרים בטלו גם ענני הכבוד והבאר, וחזרו אחר כך בזכות משה.²
[. . .] וכשם שכל סיפורי התורה הם הוראות, כך גם סיפור הנ"ל מהוה הוראה בחיים.
ג' העניינים: ענני הכבוד, מן ומים - מוכן עניינם, וישנם כולם בתורה.
ענני הכבוד - הגינו מבחוץ. הם הגינו מארבע הרוחות, הרגו את הנחשים שהיו במדבר, השוו את ההרים³, גיהצו את הלבושים, כמו שכתוב⁴ "שמלתך לא בלתה מעליך" - שכל עניינים אלה הם הגנה מבחוץ.

מן - ענינו אכילה. באכילת המן היו יכולים לטעום כל הטעמים שהיו רוצים לטעום⁵. ועניין האכילה הוא

1) מכאן עד סו"ס הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 331 ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג עוד כמה ציוני מ"מ.

2) תענית ט, א.

3) מכילתא בשלח - פתיחתא. במדבר"ר פ"א, ב. תנחומא בשלח ג.

4) עקב ח, ד ובפרש"י.

5) יומא עה, א.

אתם את הפסל¹⁵, גם אותם כללו ענני הכבוד, כמו כן ישנו החלק בתורה - העניין ש"יש ששים רבוא אותיות לתורה" - שהוא כולל את כל בני-ישראל, מהגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים, ומעניק להם כוח וחזק לעבור את המדבר הגדול והנורא, לא להתפעל מהנחשים שרפים ועקרבים, ולעמוד בתנועה של מסירת נפש.

וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶, שכאשר זרקו פצצות בורשא, וכולם נמלטו להסתתר, התאספה פעם במקום אחד קבוצה שלימה: הרבי, אנשים בינונים, אנשים פשוטים, וכאלה שחשבו שאינם שייכים כלל ליהדות. כאשר לא הרחק מהם התפוצצה פצצה - זעקו כולם פה אחד: שמע ישראל!

כשמגיע ליחידה שבנפש, לעצם הנשמה - אמנם קשה להגיע לזה, אבל בשעה שמגיעים לזה, אם על-ידי אופן האמור או בדרכי נועם - אזי צועק הקל שבקלים "שמע ישראל" באותו תוקף כמו מנהיג ישראל.

יתכן אמנם שהסיבה לכך שזעקו "שמע ישראל" היתה מצד הימצאם בד' אמותיו של הנשמה כללית שהם פרטים שלה, אבל זוהי סיבה שעוררה את ה"יחידה" שלהם. זעקת "שמע ישראל" היתה מצד ה"יחידה" שלהם.

ד. ובכדי שאצל כל יהודי יהיו ה"מן" ו"ענני הכבוד" שבתורה, הרי זה על-ידי ה"מים" שבתורה - דכשם שמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך גם התורה ירדה והתלבשה למטה¹⁷, חכמה מפוארת בכלי מכוער¹⁸, ומצד ירידת התורה, ביכולתו של כל יהודי - על-ידי אמירת תורה שבכתב (אפילו מי שאינו יודע פירוש המלות), ועל-ידי לימוד תורה שבעל-פה (אפילו מי שאינו יודע אלא את הפירוש הפשוט) - לקבל את ה"מן" ו"ענני הכבוד" שבתורה.

כשם שהמים מוליכים את המזון לכל חלקי הגוף, כך גם ה"מים" שבתורה - היינו, מה שהתורה ירדה ונתלבשה למטה - מוליכים את

15 ראה שמו"ר רפכ"ד. וש"נ.
16 סה"ש קיץ ה'ת"ש ע' 12.
17 תענית ז, א. תניא פ"ד.
18 תענית שם.

רשעים היה באופן אחר ובענני הכבוד ובכאר לא היו חילוקים, אלא במן דווקא, להיותו עניין של פנימיות) - כך גם בתורה: יש כאלה שכאשר אין אפשרות אחרת יוצאים הם ידי חובת מצות תלמוד תורה בקריאת שמע⁷, ויש כאלה שחיוב תלמוד תורה אצלם הוא כל היום דווקא⁸.

וכמו כן גם בהידורי מצוה⁹ - ויתרה מזה: ישנם הידורים שמי ששייך לכך ("דער וואָס האַלט דערביי") מחויב בהם, אבל מי שאינו שייך לכך - אסור לעשות הידורים אלה, משום דמחזי כיוהרא וכיוצא בזה¹⁰. סתם אדם אסור לעשות כן, ואילו אדם חשוב חייב לעשות, ואם לאו - הרי זה עניין של חילול השם ח"ו¹¹.

ג. עניין נוסף יש בתורה, שהוא בדוגמת ענני הכבוד, שמגין מבחוץ.

כאשר צריכים לצאת למדבר, שזהו כללות העולם הזה הנקרא עולם הקליפות וסטרא אחרא¹², מדבר גדול ונורא אשר אין מים, כי אם קליפות, נחש שרף ועקרב, אזי מגין כוח המסירת נפש שישנו אצל כל אחד מישראל, אצל כל בני-ישראל - מצד זה ש"ישראל" ראשי תיבות "יש ששים רבוא אותיות לתורה"¹³, והרי כשרותו של ספר תורה באה על-ידי כל האותיות דווקא¹⁴, ובמילא יש לכל יהודי, גם קל שבקלים, את כוח המסירת נפש למסור נפשו על קידוש השם.

וזהו עניין "ענני הכבוד" שבתורה. כשם שענני הכבוד הקיפו וכללו את כל בני-ישראל - מזמן קריעת ים סוף עד שנכנסו לארץ-ישראל, וגם אלה שלקחו

7 מנחות צט, ב. שו"ע אדה"ז הל' ת"ת פ"ג ה"ד.
8 ראה תו"א מג"א צח, ג.
9 לקו"ת מטות פד, ד. וראה קונטרס העבודה פ"ז.
10 ראה אנציק' תלמודית ערך גאווה ס"ע מ ואילך. וש"נ.
11 ראה יומא פו, א. רמב"ם הל' יסודות פ"ה ה"א.
12 תניא ספ"ו.

13 מגלה עמוקות אופן קפו (מובא בילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש, ערך תורה סימן קעה. ועוד). ויש שהעירו מזהר חדש רות עה"פ וזאת לפנים בישראל. ואף שמספר בני-ישראל הוא יותר ממששים רבוא כ"י, הנה נודע שמספר זה הוא מספר השרשים וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל ניצוץ הוא נשמה אחת - תניא פל"ז עיי"ש.

14 ראה זח"ג עא, א. תקו"ז תכ"ה.

שתיכף נולד מושיעין של ישראל²⁸, ועל-ידי זה ביטלה לא רק את גזירת פרעה, אלא גם את גזירת עמרם, אף שהיה לעמרם טעם על גזירתו. מרים פעלה במסירת-נפש להכין ילדים שיאמרו "זה אילי ואנוהו"²⁶, דור שיקבל את התורה. ובזכותה היתה הבאר - מים - שעניין המים הוא להוריד ולהוליך את התורה למקום נמוך¹⁷, גם לאלה שהם בקצה המחנה.

1. כשנסתלקו אהרן ומרים נסתלקו ענני הכבוד והבאר, וחזרו בזכותו של משה. ומזה מוכרח שמשה התחיל להתעסק בעבודה חדשה. הגם שענינו מצד עצמו היה העבודה של רועה ישראל (מן), החזירה

ה"מן" שבתורה ואת "ענני הכבוד" שבתורה לכל מחנה ישראל, לכל אחד ואחת¹⁹ מישראל, במצטרך לו ולה ככל העניינים.

ה. על-פי זה תוכן השייכות של מן למשה, של ענני הכבוד לאהרן, ושל הבאר למרים:
משה היה רועה ישראל, וזן ופרנס את כל אחד לפי ערכו, כמסופר במדרש²⁰ שבשעה שרעה את הצאן נתן לקטנים עשב רך, ולגדולים עשב עב וקשה, מכיוון שמרעה הוא עניין של פנימיות, הוצרך להיות מתאים לפי ערכו של כל אחד. ולכן, המן, שהוא עניין של פנימיות ובהתחלקות, היה בזכותו של משה.

כיוון שבמדינת רייסין הוצרכו לתקן את עניין העבודה על-פי טעם ודעת, עבודת המוחין, לכבוש את בעלי המוחין, לכן התיישב בה אדמו"ר הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד

העבודה החדשה גם את העננים והבאר. הסימן האמיתי של רועה ישראל הוא - שאינו עוסק רק בעבודה השייכת לו בעצם, אלא, בשעה שמוכרח לצורך השעה, מוותר הוא על עצמו, מניח את עצמו, ומוסר נפשו בשביל בני-ישראל. בשעה שצריכים לקרב לכן של ישראל, גם פחות שבפחותים, לאלקות - מניח רועה ישראל את ענייניו, ומלמד את בני אל"ף ב"ת, אם א"ב של תורה ומצוות או א"ב כפשוטו.

הגם שהוא כהן²⁹, ואם כן, מה לכהן בבית הקברות³⁰ - "רשעים בחייהם קרויים מתים"³¹? הרי הוא זקן שקנה חכמה³², ואם כן, מה לו להחזיר אבידה? הרי זה לא לפי כבודו³³, ואין זה ענינו; ענינו הוא ללמד את מנהיגי ישראל כיצד להנהיג את ישראל, ולא לבוא במגע עם אנשים שאינם כשרים.

ואף-על-פי-כן, בשעה שנסתלקו אהרן ומרים, ואין מישהו אחר שיעסוק בדבר, פונה ראש ישראל

אהרן היה אוהב את הבריות²¹, היינו, שגם אלה שאינם אלא "בריות"²², היה אוהב אותם, ולכן נאמר על אהרן²³ "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית-ישראל", שעניין זה לא נאמר על אחרים. ועל-ידי אהבה זו שהיתה לכל הבריות, עורר אצלם גם תשוקה למצוות²⁴, אף שמצד עצמם לא היו שייכים לכך. ולכן היו ענני הכבוד בזכותו של אהרן, כי כל העניינים הם באופן של "מדה כנגד מדה"²⁵, וכיוון שהיה אוהב את הבריות ללא התחלקות, המשיך את ענני הכבוד שכללו את כל בני-ישראל בשווה.

מרים היא פועה²⁶, שהיא התמסרה לגידול הילדים הקטנים דווקא במצרים. ולמה נקרא שמה מרים - לפי שהיתה בזמן קושי הגלות²⁷, ואף-על-פי-כן התנבאה

(19) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

(20) במדרש תהלים - הוצאת באבער - קאפיטל עח הערה קנב מובאת גירסה זו ביחס למשה רבנו ע"ה.

(21) אבות פ"א מ"ב.

(22) ראה בפרטיות לקו"ש ח"ב ע' 316 ואילך.

(23) חוקת כ, כט. וילקוט שם.

(24) אבות דר"ג רפ"ב.

(25) סוטה פ"א מ"ז.

(26) סוטה יא, ב.

(27) יל"ש רמז קסב.

(28) סוטה יא, ב. יב, ב. מגילה יד, א.

(29) ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

(30) ראה שמו"ר פ"ה, יד.

(31) ברכות יח, ב.

(32) קידושין לב, ב.

(33) ראה ברכות יט, ב. וש"נ.

להתעסק בעצמו בעניינים אלה, הגם שאין זה לפי ערכו.

ז. איתא בתניא³⁴ שכל איש ישראל יש בו ניצוץ של משה רבינו. ואם כן, הרי זה הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שהגם שכל אחד יש לו העניין שלו, מכל מקום, כשחסר הבאר שבזכותה של מרים והעננים שבזכותו של אהרן, וקיימת הסכנה מנחשים שרפים ועקרבים - אזי דורשים מכל אחד שהוא יחזיר את הבאר ואת העננים, מבלי לחשוב אם זהו ענינו אם לאו.

והגם שהוא בעצמו בדרגא כזו שאין לו לחשוש כלל מהנחשים שרפים ועקרבים, משום שיש לו צלם אלקים, ולכן אף אחד אין לו שליטה עליו, כמאמר הגמרא³⁵: "אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לה כבהמה" - מכל מקום, כיוון שבנוגע לאחרים קיימת הסכנה, ויתכן שלא ישנם ה"אהרן" ו"מרים" שדואגים למנוע את הסכנה, הרי זה עניין של פיקוח נפש, שבגללו מחללים את השבת, והוא דוחה את כל התורה כולה, אפילו כשישנם כמה וכמה ספיקות, ואפילו לצורך חיי שעה³⁶, ובמילא צריך הוא להיות המתעסק בדבר, שיהיו הן המן, הן העננים והן הבאר.

וכאשר יניח את עצמו ולא יחשוב אם זהו ענינו או שענינו נעלה מזה, ויקרב ישראל לאביהם שבשמים, אזי יקרב ה' אותו ואת בני ביתו, וייתן להם כל המצטרך להם, ובעניין העיקרי מכל - לקיים את הציווי "ועשו לי מקדש"³⁷, שזוהי מצוה המוטלת על הצבור דווקא³⁸, אנשים ונשים³⁹, שאז יהיה "ושכנתי בתוכם"³⁷, בתוך כל אחד ואחד מישראל⁴⁰.

* * *

ח. [.] נוסף על הלימוד הנ"ל שלמדים ממשה, שכאשר יש צורך בעניין מסוים, עוסק בו, אף שאין

זה העניין שלו (כנ"ל בארוכה) - יש בעניין זה עוד לימוד בשייכות לבני-ישראל, שלאחרי הסתלקות מרים ואהרן הוצרכו לקבל את כל העניינים (גם העניינים שקיבלו תחילה ממרים ואהרן) ממשה רבינו:

ישנם השואלים למה תובעים מכל בני-ישראל ללמוד תורת חסידות חב"ד - כפי שתבע כ"ק מו"ח אדמו"ר - בה בשעה שישנם כמה דרכים בעבודת ה' כפי שנמסרו על-ידי רבי זה או אחר.

ולדוגמא - בנוגע לתלמידי המגיד:

אצל הרב המגיד היו מאה ועשרים תלמידים. - לא שמעתי זאת מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל כך שמעתי מחסידים, שאצל הבעל שם טוב היו ששים תלמידים, ואילו אצל תלמידו הרב המגיד היה "פי שנים ברוחך"⁴¹ - מאה ועשרים תלמידים.

ורובם ככולם - כל אחד במקומו נהג נשיאות בפני עצמו, ומובן שאין זה רק חילוק במקום גשמי, שהרי נשיאות הוא עניין רוחני, ובמילא, החילוק ביניהם הוא בעניינים רוחניים, באופני עבודת ה' - על דרך שמצינו⁴² בנוגע למלאכים שאינם נתפסים במקום, שהחילוקים ביניהם (שמלאך אחד מחולק מחבירו) הם במעלת ומדרגת השגת הבורא, ועל דרך זה בנוגע לתלמידי המגיד שנהגו נשיאות במקומם, שהיו חלוקים זה מזה באופני עבודת ה', וכתוצאה מזה נעשה גם החילוק בהתיישבותם במקום גשמי.

וזהו אחד הביאורים שמבארים חסידים טעם התיישבותו של אדמו"ר הזקן במדינת רייסין - דכיוון שבה הוצרכו לתקן את עניין העבודה על-פי טעם ודעת, עבודת המוחין, לכבוש את בעלי המוחין, לכן, התיישב בה אדמו"ר הזקן מייסד תורת חסידות חב"ד; מה שאין כן במדינות וואלין ופולין, שמצד כמה וכמה סיבות היתה שם ההנהגה רק בעניינים של חג"ת - התיישבו בהם אלה שדרכם בעבודת ה' היתה באופן כזה.

ובמילא שואלים: כיוון שמצד כמה סיבות - מצד התולדה או מצד הטבע - ישנם כאלה שעד משך זמן היו שייכים לדרך זו או אחרת, למה תובעים גם מהם שילמדו תורת חסידות חב"ד?

(41) מלכים ב, ט. וראה לקו"ש ח"ה ס"ע 374 ואילך. וש"נ.

(42) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ר"ח.

(34) רפ"ב.

(35) סנהדרין לח, ב. ועיין שבת קנא, ב. תניא פכ"ד.

(36) שבת קלב, א. יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת רפ"ב.

(37) תרומה כה, ח.

(38) ספר החינוך מצוה צה.

(39) ראה אלשיך עה"פ. של"ה טט, א. ועוד.

(40) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב.

בכגון-דא⁴⁶: "אָ נאַוואָטנע בהמה", וכששאלתי אותו מהי "נאַוואָטנע בהמה", השיב, שזוהי בהמה שאין לה בעל הבית, ובמילא, רועה היא היכן שרוצה, ישנה מתי שרוצה, נותנת חלב במקום שרוצה ולא במקום שצריך, ובוטטת שלא במקום הנכון, אם כי לא מופרך שלפעמים תכווין "כסומא בארובה"⁴⁷, אבל על-פי רוב אינה מכוונת. וכללו של דבר - שכאשר אין בעל הבית, אזי ההנהגה היא כמעשה בהמה כו'.

יא. ובכן: כל זמן שלכל אחד יש מישהו להיאחז בו, והוא נאחז בו ("ער האָט אָן וואָס אָנצוהאַלטן", און ער האָלט זיך אָן"), היינו, שיש עליו "בעל-הבית", ביודעו שאינו במדרגת "נשיא" "שאינ⁴⁸

ט. והתירוץ - למדים מזה שגם ענייניהם של מרים ואהרן (הבאר וענני הכבוד) חזרו בזכות משה: מרים אהרן ומשה היו שלשה רועים בעלי מעלות מיוחדות ושונות. מרים - היתה נביאה עוד לפני לידתו של משה²⁸. אהרן - היה כהן, ומשה - היה לוי⁴³, ויש דעה⁴³ שמשה היה כהן, ואהרן כהן גדול. נשיא הדור היה אמנם משה לבדו, "דבר אחד לדור"⁴⁴, אבל בנוגע לסדר חינוך והדרכת בני-ישראל - היתה הנהגתו של אהרן באופן של "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" [שלכן נאמר בפטירתו "ויבכו גו' כל בית-ישראל"], ואילו אצל משה רבינו היה סדר שונה. וכיוצא בזה בשאר החילוקים האמורים לעיל.

כששאלו את הצמח צדק: הייתכן שהעמדתם את עצמכם בסכנה, ומה היו עושים חסידים?! - השיב, שאהבת אחים שבין החסידים תוליכם עד ביאת המשיח

עליו אלא ה' אלקיו" ... אלא הוא מקושר ל"רבי", נוסע אליו ושואל אצלו עצות, והעיקר, שמקיים את הציווי שלו, הן אם הדבר מתקבל אצלו והן אם לאו - אזי יכול להיות חילוק באופני ההנהגה מצד השייכות לרבי זה או לרבי זה, משה או אהרן; אבל כאשר נסתלק "אהרן" - אינו יכול לטעון שגם עתה יכול להמשיך באותו אופן ההנהגה כמקודם, ולדוגמא: כשם שכאשר רבו היה בחיים לא למד חסידות חב"ד, יכול להמשיך עד מאה ועשרים שנה ללא לימוד חסידות חב"ד; מספיק לו - טוען הוא - מה שבעבר נסע לרבו, ושמע ממנו איזה "וואָרט", ושוב פטור הוא מללמוד חסידות בעצמו, כיוון שמצד הזריעה שנעשית בו על-ידי רבו ("וואָס דער רבי האָט אין אים אַינגעזייט"), תהיה הצמיחה מאליה, ללא צורך להתייגע

אמנם, כל החילוקים הנ"ל אינם אלא כאשר רואים - בהשגחה פרטית - שהבאר היא בזכותה של מרים, ענני הכבוד בזכותו של אהרן, ומן בזכותו של משה, ובמילא שייך לומר - בנדון דידן - שפלוני שייך יותר לכאן ופלוני שייך יותר לכאן, לרבי זה או לרבי זה; אבל לאחרי שנסתלק אהרן - הנה גם מי שהורגל בדרכו של אהרן הכהן, צריך לקבל ממש⁴⁵.

י. ואינו יכול לטעון שכיוון שהורגל בדרכו של אהרן הכהן, הנה גם לאחרי הסתלקות אהרן יהיו לו "ענני הכבוד" כמקודם, אלא מאי, קודם היה צריך לשמוע ולציית לרבריו של אהרן, ועכשיו אין לו למי לשמוע, ובמילא יהיה "סאָם סאַפּאָזשניק" (הוא בעצמו יהיה סנדלר)!

[. .] ועל דרך זה בנדון דידן - כאשר יהודי קובע לעצמו סדר בחיים, מבלי שיהיה לו "בעל הבית". וכפי שהיה מתבטא כ"ק מו"ח אדמו"ר

46 ראה סה"ש תש"ה ע' 34. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 72 הערה 78. ע' 256.

47 לשון חז"ל - ב"ב יב, רע"ב. וש"נ.

48 הוריות יו"ד, א (במשנה). וש"נ. רמב"ם הל' שגגות פט"ו ה"ו.

43 ראה זכחים קב, א.

44 סנהדרין ח, א. הובא בפרש"י עה"ת וילך לא, ז.

45 ראה גם שיחת י"ט כסלו ס"ט (לעיל ח"ז ע' 212 ואילך).

אחד מגדולי-ישראל (כמדומני ר' איטשעלע⁵⁰) שאל אצלו: הייתכן שהעמדתם את עצמכם בסכנה, ומה היו עושים חסידים?!... - השיב לו הצמח-צדק (אחד מהתירוצים), שאהבת אחים שישנה בין החסידים תוליד אותם עד ביאת המשיח. ופירוש הרברים, שכאשר חסידים מתנהגים באופן של אהבת אחים, אזי לימודו של זה פועל הוספה גם אצל זה, דכיוון שכולם כמו אברים של גוף אחד⁵¹, הרי הלימוד של זה שבכחינת ראש מועיל גם לזה שבכחינת רגל, כשם שההילוך שברגל מועיל גם לראש.

ולכן: גם כאשר נסתלקו הבאר וענני הכבוד והמן - הרי הא גופא שכ"ק מו"ח אדמו"ר נתן לנו את המאמרים והשיחות והמכתבים אשר בהם ישנה הוראה ברורה בחיי היום-יום איך להתנהג כשנמצאים בחושך כפול ומכופל, לא רק בד' אמות של ישיבה ובית כנסת, וכד' אמות של בית יהודי, אלא גם בד' אמות של "שפאליערקע", במעמד ומצב של "בית האסורים" הן על הנשמה והן על הגוף - הוראות שעל-ידם יודעים איך להתנהג עד ביאת המשיח - הרי לא חסר שום דבר, שכן, כולם חזרו בזכות משה רבינו,

ו"אנא נפשי כתבית יהבית"⁵² - שהכניס את עצמותו במאמרים והשיחות והמכתבים, וצויה להדפיסם ולפרסמם בכל לשון שהוא ובכל אופן שהוא, כדי שה"מן" "ענני הכבוד" ו"בארה של מרים" יגיעו בכל קצווי תבל, וזה יהיה "עמוד האש" ו"עמוד הענן"⁵³ - שעל-ידם נעשה "ויאר את הלילה"⁵⁴ - להוליך את בני-ישראל בצאתם מהגלות, עדי קיום היעוד⁵⁵ "לילה כיום יאיר", בכיאת המשיח, במהרה בימינו אמן.

(מהתוועדות יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז, ה'תשי"ג.
'תורת מנחם' תשי"ג כרך ג (ט) עמ' 41-47, 50-55, בלתי מוגה)

בחרישה וזריעה, וללא צורך בבעל-הבית - שהרי על-ידי הנהגה כזו נעשה "א נאָוואָטנע בהמה!"
וזהו שלאחרי הסתלקות מרים ואהרן - חזרו גם הבאר וענני הכבוד בזכותו של משה:

סילוק הבאר וענני הכבוד בהסתלקות מרים ואהרן אינו באופן שנסתלקו מן העולם לגמרי, שהרי גם לאחרי מיתת מרים ואהרן יש צורך בבאר וענני הכבוד: ענני הכבוד - לצורך ההגנה מפני ה"נחש שרף ועקרב", והבאר - מפני ה"צמאון גו", וכן בשביל שיהיה הלחם (מן) נבלע באיברים שעל-ידי זה יהיה קישור הנשמה עם הגוף; ולכן, גם לאחרי שנסתלקו הבאר וענני הכבוד שהיו בזכותם של מרים ואהרן - חזרו בזכותו של משה.

יב. ומזה מובן שאין מקום לקושיא שעד עתה היתה לו שייכות ל"מרים" או ל"אהרן", ולא ל"משה רבינו", ולמה תובעים ממנו ללמוד תורת חסידות חב"ד - כיוון שגם לאחרי שנסתלקו הבאר וענני הכבוד בהסתלקות מרים ואהרן, חזרו כולם בזכות משה:

אף-על-פי שעד זמן מסוים היה סבור שאינו זקוק ללמוד תורת חסידות חב"ד, כיוון שפעם היה נוסע לרבי פלוני לשאול בעצתו ואמנם לפעמים שמע לרבריו ולפעמים עשה גם להיפך... אבל בכל זאת היה נוסע ושואל עצה כו"ן, ואף שעכשיו אינו נוסע לאף אחד אלא יושב בד' אמותיו, הרי כיוון שפעם נסע ושמע הוראה מרבו, בוורשא, גליצייא או הונגרייא, לכן נעשה כבר "גדול בעמיו", ואינו צריך ללמוד תורת חסידות חב"ד - צריך לידע ש"ענני הכבוד" וכו' השאירו הרביים בספרים ובמאמרים, ובמילא, גם העניינים שנסתלקו בהסתלקות רבו - הרי זה דבר ברור שנמסרו לרבי זה, וכל העניינים נמסרו על-ידי אדמו"ר הזקן בתורת חסידות חב"ד שהולכת ומתגלה מדור לדור על-ידי רבותינו נשיאינו עד כ"ק מו"ח אדמו"ר,

וגם עתה (לאחרי הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר) - הרי ידוע הסיפור⁴⁹ שאירע בזמנו של הצמח-צדק, שבהיותו בפטרבורג דיבר בתקיפות ובחוזק רב ("מיט אַ געוואָלדיקע שטאַַרקיט") נגד הממשלה, עד שהעמיד עצמו בסכנה של מרידה במלכות, וכאשר

49) סה"מ תשי"א ע' 245.

50) בסה"מ שם: הגאון ר"י מוואלאזין.
51) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת-ישראל פ"א.
52) שבת קה, א (לגירסת הע"י). וראה לקו"ש חכ"ז ע' 24.
וש"נ.
53) בשלח יג, כב.
54) שם יד, כ.
55) תהלים קלט, יב.

מה ליהודי ול"חלום" הגלות!?

רוצים להכניס לראשם של השומעים 'בכוח'

כאשר בני־ישראל עוסקים בענייני התורה ומצוותיה באופן של גאולה, הרי מצד העניין ד"מידה כנגד מידה" פועלים הם את הגאולה מלמעלה, ומכיוון שגאולה זו באה מלמעלה, על־ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו – הרי בודאי שזוהי גאולה אמיתית ושלימה.

...ישנם כאלו שמתעוררת אצלם תמיהה ופליאה . . הייתכן, מהרהרים הם, שיושב לו יהודי לדבר ברבים, ובכל התוועדות והתוועדות מכריז ללא הרף ואינו מפסיק לדבר אודות נושא אחד – ביאת משיח צדקנו, וחוזר על הכרזת בעל הגאולה ב"הקריאה והקרושה": "לאלתר לגאולה", ובהדגשה – שאין זה דבר שנדרפס בלבד, אלא הכוונה לביאת משיח צדקנו בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ותיכף ומיד ממש, ביום זה עצמו . . וכמו כן אומרים בכל פעם שינגנו "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", ומדגישים שאין הכוונה "במהרה בימינו" מחר, אלא היום ממש!

בודאי מאמין כל יהודי שמשיח צדקנו יכול לבוא בכל רגע – "אחכה לו בכל יום שיבוא", אבל אף־על־פ־כך, מהרהרים הם, מהי פשר ההנהגה לדבר ללא הרף על עניין זה ולהדגיש בכל פעם שברגע זה ממש יכול לבוא משיח צדקנו – דבר שקשה לפעול ברגש של האדם שיתייחס לכך כאל דבר מציאותי!

בשלמא כאשר מזכירים פעם אודות ביאת משיח צדקנו – נו, סוף כל סוף הרי זה מעיקרי האמונה... אבל מהו פשר הדיבור והלהט בעניין זה ללא הרף, בכל התוועדות והתוועדות, כאילו היו רוצים להכניס את הדבר בראשם של השומעים בכוח... .

...אלא מאי – מסיקים הם – עניין זה הוא בגדר של "חלום"... חלום טוב ויפה . . אבל לא דבר מציאותי . . ואם כן טוענים הם, לשם מה צריכים לדבר אודות ענייני חלומות!?

להתעורר למציאות האמיתית של הגאולה

...אמנם לאמיתו של דבר – ההיפך הוא הנכון: . . ה"חלום" הוא – לא הדיבור על הגאולה, אלא אדרבה: מציאות הגלות היא "חלום", שכן מה ליהודי ולעניין של גלות! ואילו הגאולה היא – בהקיצ, זוהי מציאותו האמיתית של יהודי!

...הן אמת שברגע זה נמצאים עדיין בחשכת הגלות ממש, אבל אף־על־פ־כך, מכיוון שכללות עניין הגלות הוא "חלום" שענינו חיבור הפכים – הרי ברגע אחד יכול המצב להתהפך מן הקצה אל הקצה, היינו שיוצאים מ"חלום" הגלות ובאים למציאות האמיתית – גאולה בפועל ממש!

...ובפרט לאחר שנושא דורנו הכריז "לאלתר לגאולה", והודיע שהמצב הוא ש"הנה זה עומד אחר כתלנו", משיח צדקנו עומד מאחורי כתלנו... וכותל זה אינו באופן של מחיצה כו', שכן יש בו "חלונות ו"חרכים", ומשיח צדקנו "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", והרי פשיטא ש"מבט של משיח" ("משיח'ס א קוק") פועל פעולתו... ואם כן, בודאי שבידו של כל אחד ואחת לפעול שהגאולה תבוא במהרה בימינו ולא רק מחר או לאחר זמן, אלא היום ממש . . לפני תפילת מנחה, ובפשטות – שברגע זה ממש פותחים את העיניים ורואים שמשיח צדקנו נמצא עמנו בבית כנסת ובית מדרש זה, בשר ודם, נשמה בגוף, למטה מעשרה טפחים!...

(התוועדויות תשד"מ כרך ד, עמ' 2209 ואילך, בלתי מוגה)

ה'אבני נזר' בתורת הרבי (ב)

חקירה בטעם איסור המבעיר • מפני מה מברך הגומל נקרא "חייבים"?
• קיום התחייבות קודם לאיסור? • מורא מקדש בהר הבית - בגלל
המקדש או קדושת ההר עצמו? * מקבץ אזכורים והתייחסויות לדברי
האבני נזר במשנתו של הרבי * רשימה שנייה

"הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל לכל יכה בהם שרב ושמש, ודוגמא לזה ציוונו לעשות סוכות העשויות לצל". ומציין הרבי (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 142 הע' 29):

וראה שקלא וטריא בדברי אדמו"ר הזקן שאלות ותשובות אבני נזר אורח חיים סימן תעד.

"הגומל חייבים טובות"

בנוסח ברכת הגומל אומרים: "ברוך כו' הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב", ופירש כ"ק אדמו"ר מהור"י צ (במאמרו משנת תרפ"ז), שהזכרת "חובה לעצמו" עניינה: "שימצא חוב בעצמו אשר בעבורו עמד רחמנא ליצלן בסכנה והוא בעצמו מודה שהיה חייב בדבר הסכנה חס"ושלום".

לשורת המקורות שפירשו כעין זה מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך לג' עמ' 139): שו"ת אבני נזר אורח חיים סימן לט.

החוב להכניס עצמו לקיום מצוות

בלקוטי שיחות (כרך לה עמ' 66) דן הרבי בהרחבה בעניין החיוב לקיים את כל התורה כולה כחיוב תמידי, וגם מצוות שעצם קיומן צריך להיות

דין הוא בדיני שבת: המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר (רמב"ם הלכות שבת ריש פרק יב). בשיחה מיוחדת (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 187-191) הסביר הרבי את הטעם שהתחיל הרמב"ם בתנאי ש"צריך לאפר" - אף שעיקר חיוב המבעיר "אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש" - כדברי אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך (הלכות יום טוב סימן תצה קונטרס האחרון ס"ק ב'), דבר שיוכן על-פי פנימיות העניינים.

הרבי מתייחס שם בפרטיות לקושיית האבני נזר (אורח חיים סימן רלח) המקשה על דברי אדמו"ר הזקן, וסבור שמלאכת מבעיר היא "כילוי הדבר" (הערות 6, 8 ועוד).

גם באיגרותיו ובהזדמנויות נוספות (ראה מכתב כ"ח אייר תשט"ז, נדפס (גם) ב'לקוטי שיחות' כרך לא עמ' 284) ציין הרבי בנושא זה:

יעוין שולחן ערוך לרבנו הזקן אורח חיים סימן תצה בקונטרס אחרון (ושקלא וטריא בזה בשו"ת אבני נזר האו"ח סקל"ח)...

סוכה לצל

"אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה אלא לצל בלבד דוגמת ענני הכבוד" - כותב אדמו"ר הזקן בריש סימן תרכו, וזה בא בהמשך למה שכתב בסימן תרכה:

ויש לעיין אם זהו לפי שענין מורא מקדש - גם הר הבית הוא בכלל מקדש.. או לפי שזה ההר שעליו עומד המקדש חל עליו דין מורא מצד המקדש שעליו, ולא מצד שגם עליו חל דין מקדשי תיראו (ראה שו"ת אבני נזר יורה דעה סימן תנא אות כ'...).

מלך בחיי אביו

בנושא מינוי מלך בחיי אביו מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך ל' עמ' 98 הע' 16, 23) לשו"ת אבני נזר יו"ד סימן שיב אות פה ואילך (ועיין שם אות פז הראיה מיותם בן עוזיה על-פי הוריות י,א). וכן ההגה לאות כז.

תענית נדחה - גדר החיוב

שקלו וטרו באחרונים אם חיוב תענית בצום הנדחה משבת ליום א' הוא בתורת תשלומין או שכן היתה התקנה מלכתחילה, שכשחל בשבת נקבע זמן התענית ליום ראשון. כמה הברלים בהלכה למעשה נאמרו כאן, והרבי מציין לשו"ת אבני נזר אורח חיים סימן תכו שנמנה על הדנים בדבר.

בזמן מסוים, מכל מקום החיוב שיתקיימו בזמן הוא תמיד. ולכן מי שנתעצל להשיג ד' מינים קודם חג-הסוכות, ולכן לא היה יכול לקיים מצוות נטילתם בזמנה, נחשב כמבטל מצוות עשה. ומציין בהערה 33: "שו"ת אבני נזר אורח חיים סימן שכא...".

הבטחה - כנדר

בלקוטי שיחות (כרך לה עמ' 28) הרבי מעיר לגבי קיום התחייבות בדיבור: להעיר מהמבואר במקום אחר (לקו"ש ח"ה ע' 147 ואילך) בטעם שיעקב נשא ב' אחיות נגד הציווי "ואשה אל אחותה לא תקח", דכיון שהבטיח לרחל שישאנה, היה מוכרח לקיים דיבורו ודוחה האיסור, שעל-פי פשוטו של מקרא היה זה רק שהחמירו האבות על-עצמן. עיין שם. וראה גם לקוטי שיחות חלק יג עמ' 106. - וראה שו"ת אבני נזר יורה דעה סימן שו אות טז"ז.

קדושת הר הבית

כבר בכניסה להר הבית מתחיל החיוב לעשות ולהישמר במעשים של מצוות מורא מקדש. וחוקר הרבי (לקוטי שיחות כרך לז עמ' 59 הע' 24):

עשרה מישראל

מקרה יוצא דופן שסיפר הרבי בעת התוועדות בשנת תשמ"ו, והלקח שלמד ממנו, בעניין פרסום בקשת הגאולה הקרובה • השלמה לרשימה קודמת

בין המכתבים שקיבלתי לאחרונה - נתקבל מכתב מאשה אחת, מפוחדת ומבוהלת. מה קרה? קיבלתי מכתב - מספרת האשה במכתב - שבסיומו דורש כותב המכתב לעשות עשרה העתקות ולשלחן לעשרה אנשים, וממשיך, שבזכות זה תקבל שכר

שיגור מכתבים לעשרה יהודים

סיפר הרבי בהתוועדות ליל ז' במרחשוון תשמ"ו (התוועדויות תשמ"ו כרך א' עמ' 536 ואילך):

כו', ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם לא תשלח עשר העתקות אלו - "איז ניט שייך צו זאגן" [=חבל לדבר על] מה שיקרה לה... ומוסיף שתדע ש"כבר היה לעולמים", והתוצאות היו כך וכך. - תוכן המכתב מלא שטויות.... כותב המכתב אינו חותם את שמו, והיא איננה יודעת מהיכן השיג את כתובתה. בכל אופן שואלת היא, מכיוון שקיבלה 'איום' כזה, האם כדאי לה לשלוח עשר העתקות אלו כדי לצאת מידי ספק.

עניתי לה כמובן שתקרע את המכתב ותסיח דעתה ממנו לגמרי! ויתירה מזה, הוספתי, "כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה". כלומר, אפילו כאשר מדובר אודות "אותות השמים", אין לבני ישראל מה לפחד, שכן, פחד כזה הוא "דרך הגוים.. כי יחתו הגוים מהמה".

אחר כך התחלתי לחשוב לעצמי: אינני מכיר את האשה שכתבה את המכתב וגם היא לא מכירה אותי. בסך-הכול שמעה את שמי ושאלה עצה כו'. ואם כן, מהי הכוונה בכך שמאורע כזה הגיע לידיעתך!? עד שתפסתי שהכוונה היא - כדי לנצל עניין זה לקדושה.

ובהקדמה: כל דבר ודבר שבועלם צריך יהודי לנצלו לקדושה.. ובנוגע לענייננו:

כאשר רואים בעולם שקיים מושג ששולחים מכתב לעשר אנשים ומבקשים מכל אחד מהם לשלוח העתק כזה לעוד עשר אנשים וכן הלאה (ובלשון המדינה "טשעין-רעאקשן" [=תגובת שרשרת]) - יש לנצל זאת לענייני קדושה, כדי לפרסם דבר טוב בין אחינו בני ישראל (כל זמן שישנו ספק וספק-ספיקא אולי ישנו מי שעדיין אינו יודע אודות דבר טוב זה).

ובנידון דידן - לפרסם דברים האמורים לעיל אודות הקיווי, הציפיה והדרישה לביאת משיח צדקנו, עלידי זה שכל אחד ישלח מכתב (שבו יצטט מה שנאמר בספרים הנ"ל) לעשרה מישראל, ולהציע לו ולבקש ממנו לשלוח העתק כזה לעוד עשרה מישראל, וכן הלאה באופן הדולך ומוסיף אור.

בהמשך הבהיר הרבי, שאין הכוונה שאנשים יניחו את כל עיסוקיהם בצד, ויעסקו אך ורק

בכתיבת מכתבים לעשרות עשרות יהודים, ולכן:

"הנני חוזר ומדגיש שמספיק שכל אחד יכתוב לעשרה מישראל בלבד, ואם יש לו זמן פנוי - ילמד תורה!... ובנוגע לכל שאר בני ישראל (מלבד העשרה שכתב אליהם) - יכתוב להם מישהו אחר, או אחד מהעשרה שכתב אליהם וכיוצא בזה.

ופשוט, שאך למותר להבהיר ולשלול עניין של "איזמים" ליהודי, או אפילו לאינו-יהודי! כאשר כותבים ליהודי - יש לכתוב ברכות בלבד.

וכאשר שואל מניין יש בכוחו לברך יהודי, והגם שאינו מכירו ומעולם לא ראהו?!

הנה על זה אומרים לו: מכיוון שיהודי זה הוא בן אברהם יצחק ויעקב, בת שרה רבקה רחל ולאה - חלה אודותיו הבטחתו של הקב"ה "ואברכה מברכיך"!

זאת ועוד: כל יהודי רוצה לקבל את ברכתיו של הקב"ה בכל המצטרך לו, וחושב לעצמו, שאם מגיע לו בתור "שכר" - מה טוב, ואפילו אם לאו - שייתן לו הקב"ה בתור מתנה, ובכן העצה היעוצה היא - לברך יהודי, ואז מובטח לו שיקבל את ברכתו של הקב"ה "ואברכה מברכיך"!

ובנוגע לענייננו:

מובן וגם פשוט שיש לכתוב בדרכי נועם ודרכי שלום, ותוכן הדברים - שאינו כותב מאומה מדעת עצמו, כי אם מעתיק מדבריהם של גדולי ישראל אודות גודל העילוי והנחיצות להתפלל ולהתבוע מהקב"ה שיחיש וימהר את גאולתנו, ובהתאם לכך, מציע לו עניין של זכות [לא בסגנון של תביעה ועל אחת כמה וכמה קבלת מרות, או לדרוש דין וחשבון, ויתרה מזה: אין צורך אפילו לציין את הכתובת של שולח המכתב] - להעתיק מכתב זה ולשלחו לעשרה מישראל, ולבקשם שגם הם יעשו כן, ולסיים את המכתב - ש"תבוא עליו ברכה", כל הברכות האמורות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, כאשר יעשה פעולה שתקרב את ביאת המשיח!

וכאמור, חס ושלום שדבר זה יהיה על חשבון לימוד התורה וקיום מצוותיה או על חשבון אהבת ישראל ואחדות ישראל. אדרבה: כל עניינים אלו יכולים צריכים ומוכרחים ללכת בחדא מחתא, כמובן מכל האמור לעיל.

"בן עשרים לרדוף"

בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן חמש עשרה לגמרא, בן שמונה עשרה לחופה, בן עשרים לרדוף. . . בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם (פרק ה משנה כב)

ביאור כ"ק אדמו"ר:

בנוגע לבריאת האדם - שנברא כדי להשלים את הכוונה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים, על-ידי זה ש'ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה' - איתא במדרש ש"אדם וחווה כבני עשרים שנה נבראו". וכיוון שכן הוא הסדר מצד הבריאה, ש"עולם על מליאתו נברא", ורק לאחר חטא עץ הדעת, שהעולם אינו כתיקונו, יש גם הקדמת השנים עד שנעשים "כבני עשרים שנה", הרי מובן, שגם עתה, הנה עיקר ותכלית העבודה היא כשנעשים בני עשרים שנה, שאז נתמלא כוחו של האדם. ובלשון המשנה - "בן עשרים לרדוף":

אף שהפירוש הפשוט "לרדוף" הוא "אחר מזונותיו, לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אישה והוליד בנים, צריך הוא לחזור ולבקש אחר מזונות" [...], הרי כיוון שפרנסה גשמית תלויה בפרנסה רוחנית, כמו שכתוב "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", היינו, שברכת ה' בעניינים הגשמיים היא בתנאי קיום התורה ומצוות - מובן, שביחד עם הרדיפה אחר מזונות גשמיים צריכים גם לרדוף אחר מזונות רוחניים.

ויש להוסיף בזה, שלאחרי הסדר של "בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה כו' בן חמש עשרה לגמרא" (עד גיל עשרים), שעיקר ההתעסקות היא בלימוד התורה - אזי מתחיל סדר העבודה של "בן עשרים לרדוף" בנוגע לענין המעשה (קיום המצוות, כולל בירור עניני העולם), שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכמודגש גם בנוגע למצות הקהל: "תקרא את התורה גו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' ליראה את ה' אלוהיכם וגו'". ומזה מובן בנוגע לתלמידי הישיבות [. . .] שהם בסביבות גיל עשרים שנה - עיקר זמן העבודה - שאצלם צריך להיות עניין ה"לרדוף" ("יאגן זיך") בנוגע ללימוד התורה (שהרי כל זמן שנמצאים בין כתלי הישיבה אין להם דאגות הפרנסה כלל), לשגשג ("שטייגן") בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז.

(תורת מנחם-התוועדויות' תשי"ג חלק א (ז) עמ' 29)

הביאור במאמר חז"ל באבות "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", שלכאורה אינו מובן: כל העניינים הנמנים במשנה שם מהווים הוראות למעשה בהנהגתו של האדם - "בן חמש שנים למקרא", "בן עשר שנים למשנה", "בן י"ג למצוות" כו', ומהי ההוראה בזה ש"בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם"?!...

והביאור בזה: עניינו של "בן מאה" בעבודת האדם, הוא, שלימות הבירור והזיכוכן בכל עשר כוחות הנפש, ובאופן פרטי דווקא, כפי שכל כוח (מעשר הכוחות) כלול מעשר, אשר על-ידי זה נעשה "בן מאה" (עשר פעמים עשר). ואז - הרי הוא "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", כלומר, שכבר אין לו שייכות עם עניני העולם, ובמילא אין לו לחשוש ממצאות העולם, כאילו שאין לו יצר הרע.

(תורת מנחם-התוועדויות' תשי"ג חלק א (ז) עמ' 157)

פרשת חוקת

זאת חוקת התורה (יט,ב)

גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה (רש"י)

רש"י מדייק בלשונו - "אין לך רשות להרהר", ואינו כותב "ולא תהרהר". שכן, בדרך-כלל הותר לאדם לנצל את שכלו כדי לנסות להבין את טעמי המצוות. אך בקשר ל'חוקה' אין לנו רשות להשתמש בשכל ועלינו לקבל את הגזירה מבלי להרהר אחריה.

(ליקוטי שיחות, כרך כב, עמ' 164)

* * *

את הלשון "רשות" יש לפרש על משקל דברי המשנה (אבות פ"ג), "הכול צפוי והרשות נתונה" - "רשות" במובן של אפשרות, של בחירה חופשית. זה הפירוש "אין לך רשות" - הדבר בלתי-אפשרי. שכן מצד טבעו, יהודי אינו מסוגל להרהר אחר גזירת הבורא; לא ניתנה לו הרשות והאפשרות לכך. אם בכל-זאת עולים הרהורים כאלה במחשבתו - הרי זה רק מצד יצר-הרע שבו. ובלשון הרמב"ם (הלכות גירושין פ"ב): "יצרו הוא שתקפו".

(מהתוועדות שבת קודש פרשת חוקת ה'תשמ"ה. התוועדויות תשמ"ה כרך ד, עמ' 2403)

העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים, היא גופה מטהרת בגדים (במדב"ר)

עבודת הפרה ממשיכה גילוי אור נעלה מספירת הכתר. השפעת גילוי זה על האדם הטמא היא חיובית, והוא מיטהר; אך האיש הטהור, שאינו זקוק לגילוי זה, נופל ממדרגתו ונטמא. על-דרך סם של רפואה, שמרפא את החולה אך מזיק לאיש הבריא.

(אור-התורה, במדבר עמ' תשעז)

זאת התורה אדם (יט,ד)

"אדם" - א' דם.

"זאת התורה אדם" - התורה נמשלה לדם. כשם שהדם הוא חיות האיברים, כן התורה, המלמדת את פירוש המצוות ופרטי הלכותיהן, מכניסה חיות בקיום המצוות.

(ליקוטי תורה - במדבר עמ' יג)

* * *

התורה ערוכה בציוור של גוף האדם - רמ"ח מצוות עשה שבה הן כנגד רמ"ח איברים, ושס"ה מצוות לא־תעשה - כנגד שס"ה גידים.

(ליקוטי־תורה - דברים, עמ' עה)

דרך האתרים (כא,א)

דרך התייר הגדול הנוסע לפנייהם (רש"י)

כאשר יהודי עומד "להיכנס לארץ־ישראל", כלומר - להפוך מקום שהוא בכחינת "חוץ־לארץ", מקום הרחוק מיהדות, ל"ארץ־ישראל", מקום של תורה, אין לו לפחד מפני העבודה הקשה הצפויה לו, שכן "התייר הגדול נוסע לפניו"; רבותינו נשיאנו משגיחים ומגוננים על כל מי שעוסק בעבודה זו. ועבודה זו הופכת את "דרך האתרים" לשון רבים, היינו הריבוי והפירוד של עולם הזה החומרי, ל"דרך התייר הגדול" - לשון יחיד - אחדות והתכללות דקדושה.

(מהתוועדות שבת־קודש פרשת מסעי תשכ"ז)

וישלה ה' בעם את הנחשים השרפים (כא,ו)

ששורפים את האדם בארס שיניהם (רש"י)

יש מגידים ומוכיחים העושים את מלאכתם שלא לשם שמים, אלא לשם כבוד או פרנסה (בחינת "היתה לי דמעתי, לחם"). תוכחתם של מגידים כאלו מעוררת ח"ו את קטרוגו של הנחש הקדמוני וגורמת מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים. עליהם אומר הכתוב, "וישלה ה' בעם את הנחשים השרפים", ששורפים בארס פיהם.

(כתר־שם־טוב, עמ' יז)

עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוח וראה אותו וחי (כא,ח)

הייסורים והדינים הבאים על אדם (ל"ע) הם בעצם 'טוב', שכן "אין רע יורד מלמעלה" והכול הוא לטובה. אלא שכאשר טוב זה יורד ומשתלשל לעולם הזה הוא נראה כייסורים וכרע ואין הטוב מושג לנו. זהו "ושים אותו על נס": כשמתבוננים ב'נחש' כפי שהוא למעלה, בשורשו ומקורו, באים לידי הכרה שגם הייסורים הם "טוב".

(ליקוטי־תורה - במדבר, עמ' סב)

* * *

בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים (רש"י)

"ומשעבדין את ליבם" - כלומר ששיעבדו את כל הלב כולו, כולל היצר־הרע, לטוב. ו'אתהפכא' זו הביאה ל'אתהפכא' נוספת: הנחש עצמו, שהמית עם רב מישראל, גרם לרפואתם של הנשוכים.

(ליקוטי־שיחות, כרך יג, עמ' 75)

רישום למחנות-קיץ כשרים

מחנות קיץ לחיזוק בריאות הנשמה

כנהוג בעולם, הנה בימי הקיץ ממעטים בלימודים, ועד שסוגרים את בתי-הספר, ולא עוד אלא שגם במקומות שבהם לומדים בימי הקיץ, אי אפשר לדרוש מהתלמידים שילמדו כל כך, כיוון שיש כאלו שנוסעים למחנות-קיץ וכו'.

ולכן נוסדו מחנות-קיץ כאלו, אשר, ביחד עם ענייני חיזוק בריאות הגוף, כמו בכל המחנות, לומדים בהם גם תורה, ומחנות אלו נקראים על שם הבעש"ט ("גן ישראל") - בהתאם לשיטת הבעש"ט שצריך להיות "עזוב תעזוב עמו".

...וזוהי המעלה שבמחנות הנ"ל - שהילדים לומדים תורה כדבעי, כפי שצריך להיות על-פי תורה, שהיא "תורת חיים", היינו, שהיא דואגת גם לחייו ובריאותו של האדם, שכן, לימוד התורה מביא חיזוק בריאות הנשמה, ובמילא גם חיזוק בריאות הגוף.

וכמו כן ישנם מחנות-קיץ עבור ילדות, שכן אף-על-פי שנשים פטורות מלימוד התורה בתור מצות תלמוד תורה, הרי גם הן צריכות ללמוד כדי לידע את הדינים שחייבות בהם, כמו כל מצוות לא תעשה, ומצוות עשה שאין הזמן גרמא, כולל גם החיוב במצוות יהוד ה', אהבתו ויראתו כו', וכמו כן צריכות לידע יסודות היהדות בשביל חינוך הילדים והילדות שנתון בידם, וכיוון שהסדר הוא באופן ד"חנוך לנער על-פי דרכו", לכן נוסדו מחנות כאלו גם עבור ילדות.

(תורת מנחם' כרך כח עמ' 162-163, בלתי מוגה)

אחדות בתורה ובצדקה

גם עבודתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל כפי שמחולקים זה מזה, כולל ובמיוחד בעניין ד"לדעתך" (עיקר מציאות האדם), ש"אין דעותיהם שוות" - צריכה להיות חדורה בנקודת האחדות שלמעלה מהתחלוקות כפי שמתבטאת לכל לראש באהבת-ישראל ואחדות-ישראל, שמתבונן - "לדעתך" - בצרכיו של הזולת לעזור ולסייע בכל המצטרך לו, הן ברוחניות והן בגשמיות.

[...] נוסף לאחדות שנעשית על-ידי זה שגם יושבי אוהל מקיימים מצות הצדקה, וגם בעלי עסק קובעים עתים לתורה - יכולה וצריכה להיות האחדות גם בכל אחד מהחלוקות דתורה וצדקה. ולדוגמא: בצדקה - שנותן צדקה גם לזכותו של הזולת, ודרכמה וכמה מישראל, וישנם כאלה שהקב"ה בירכם בעשירות מופלגה שנותנים צדקה לזכותם של כל בני וננות ישראל שבדור... והלוואי שירכו כמותם בישראל.

ובתורה - שלומד תורה גם עם הזולת, ועד לאופן ד"העמידו תלמידים הרבה".

(התוועדויות תנש"א כרך ג, עמ' 365)

הדלקת נרות בערב שבועות / קידוש לבנה / המתנה בין חלב לבשר / אמן אחר 'גאל ישראל' / השלמת שיעורי תורה

תגובות לגיליונות חג השבועות

לאחר דברי ברכה ותודה על התועלת הגדולה ממדור 'הלכות ומנהגי חב"ד' בהתקשרות, רציתי להעיר כמה הערות:

זמן הדלקת נרות

שאלה: בגיליון תשע"ד לפרשת במדבר, נכתב שמדליקים נרות בשעה הרגילה כמו בכל שבת, וכמקור לזה הובא מכמה פוסקים בכלל ומלקוטי שיחות (כרך כד, עמ' 297, הערה 69) בפרט. אולם לאחר העיון שם התברר לי שהמדובר שם הוא בנוגע להדלקת נרות של ראש-השנה, ואם-כן לכאורה זו ראייה רק לכך שבכל יום-טוב מנהגנו להדליק בשעה הרגילה כנרשם בלוחות, אבל עדיין צריך ראייה שגם נרות יום-טוב של שבועות מדליקים לפני הלילה.

שהרי כתב בלוח ארץ-ישראל (להגרי"מ טיקוצינסקי) שגם אלו הנשים הנוהגות בכל יו"ט להדליק מבעוד יום, מכל מקום בשבועות צריכות להדליק אחר צאת הכוכבים, כי מאחר שכניסת החג (לנשים על-כל-פנים) היא בהדלקה ובפרט שמברכת 'שהחיינו', שזה ייתכן רק בקבלת 'עיצומו של יום' ולא בקבלת 'תוספת יום-טוב' בלבד, והתורה הרי קבעה שהחג מתחיל רק אחרי שבעה שבועות תמימות ממחרת הפסח. אם כן לפי זה בענייננו: אין הכרח לכאורה מדברי הרבי בלקוטי שיחות שם (לגבי יום טוב של ראש-השנה) לחג השבועות.

מענה הרב גינזבורג:

גם בערב חג השבועות מדליקים מוקדם, כמנהגנו בכל ערב יו"ט, וכדמוכח בהתוועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 209 (וביותר - על-פי ההקלטה), שם מדבר הרבי על "הדלקה בערב שבת קודש... ובפרט בערב יום טוב

הבא עלינו לטובה 'זמן מתן תורתנו...'", ומוסיף בהערה 25, "לא רק מתחילת המעת-לעת, כי אם עוד לפני הקידוש ואפילו תפילת ערבית, ובפרט שההדרקה היא עוד לפני שהבעל מתפלל מנחה בבית-הכנסת". ואם היה המנהג שונה בחג השבועות, ללא ספק היה הרבי מזכיר זאת. ודלא כמו שכתב בלוח הנ"ל (שאינ מנהגיו - מנהגנו) ובפסקי תשובות (תצד, ב) שמצד 'תמימות' מדליקים בערב שבועות רק אחרי צאת הכוכבים. וראה טעם למנהגנו בנטעי גבריאל הל' שבועות, בשו"ת שבסוף הספר סו"ס ג, כיוון שמדליקות מוקדם כדי לכבד יו"ט ולהימנע ממכשול.

זמן קידוש לבנה

לא הובא בגיליון תשעה האם לקדש את הלבנה במוצאי שבת (פרשת נשא). אכן ראיתי בספרו הנפלא של הרה"ת הרב לוי"צ רסקין ('סדור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות') שמביא מה שהסקתם למעשה (בהתקשרות גיליון תנד) שמנהגנו לכרך ביממה השביעית, גם כשאין 'ז' ימים שלמים" מהמולד (הגם שעל-פי החידו"א, בן-איש-חי, רבי שלום שרעבי ועוד, צריך - על-פי קבלה - דווקא ז' שלמים).

המתנה מחלב לבשר

בנוגע להמתנה שבין חלב לבשר - אמר לי אברך חשוב, ששמע מכמה רבני חב"ד (הגרמ"ש אשכנזי שליט"א לדוגמא) שהמתנה של שעה אחר החלב, היא מאז שמברכים ברכה אחרונה (או ברכת המזון)¹, ולא משעה שסיימו לאכול. ואין להוכיח ממה שכתבו הפוסקים בנוגע להמתנה שבין בשר לחלב (כמצויין בהערה 1), כיוון שעניין ההמתנה של שעה בין חלב לבשר, הוא על-פי הזוהר כידוע, ואם כן מי יימר לך שאינו שונה מאופן ההמתנה שבין בשר לחלב, דשמא על-פי הסוד צריך להיות הפסק של שעה, דווקא אחרי שבירך ברכה אחרונה?²

ודייקו זאת ממה שכתב השל"ה (במסכת שבועות שלו, דפוס אמשטרדם קפ, סע"ב) שאחר מאכלי חלב צריך הדיחה וקינוח, ברכת המזון ו...המתנת שעה.

אולם בהתקשרות (לוח השבוע לחג-השבועות, הערה 83) נכתב במפורש לא כך. ונראה שכך מקובל ופשוט בעולם, וכן הוא פשוטות סתימת הפוסקים, שכתבו "המתנת שעה", ולא דייקו לומר שכאן זה שונה (מאשר בבשר) ושהמתנה היא דווקא אחרי הברכה האחרונה. וגם בדברי השל"ה אפשר לומר בפשטות, שכתב זאת רק כיוון שכך הוא אורחא דמילתא שמברכים אחר האכילה, ולא שדייק לומר שזמן ההמתנה מתחיל רק מברכת המזון.

הרב נתנאל לייב, אלעד

מענה הרב גינזבורג:

(א) בזוהר² מדובר על הפגם הנעשה על-ידי אכילת בשר בחלב: "דכל מאן דאכיל האי מיכלא דאתחבר כחדא,

1) בעניין המתנה **מבשר לחלב** כתב הדגול מרובה (יו"ד סי' פט בש"ך ס"ק ג. הובא להלכה שם בדרכי תשובה ס"ק ד ובכף החיים ס"ק ט) שהוא "מסוף אכילת הבשר" עד תחילת אכילת הגבינה, וכן נהוג עלמא, ודלא כערך השלחן (שם סו"ס ד) שכתב "מסוף הסעודה של בשר עד תחילת הסעודה של חלב" (ולכאורה זו אותה המחלוקת בעניין המתנת שעה למנהג אשכנז מבשר לחלב, שלפי משמעות האיסור והיתר הארוך (כלל מ דינ ג) מהני המתנת שעה רק אחרי שבירך ברכת המזון (וכן דעת ס' תורת האשם' להלכה, הובא במחצית השקל שם), אבל הרמ"א כתב (בדרכי משה סי' פט סוף ס"ק ז, ובהג"ה בשו"ע שם ס"א) "ואין חילוק בין אם המתין השעה קודם ברכת המזון או אחר-כך" (וגם את דברי האו"ה מנסה להסביר כך. וכמו שכתב כת"ר לפרש בדברי השל"ה דלהלן). - הרב גינזבורג.

2) ח"ב, פרשת משפטים קכה, סע"א.

בשעתא חדא או בסעודתא חדא...". הבית יוסף³ ומהרש"ל⁴ הביאו מזה סמך למחמירים על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה באותה סעודה (בלבד), והבית יוסף הוסיף לפי זה אף בבשר עוף. גם הרמ"א⁵ הביא את דברי הבית יוסף בזה. הש"ך⁶ והגר"א⁷ הביאו מדברי הוזהר גם ראייה שמספיקה המתנת שעה (וכן העתיקו הערוך השלחן⁸ והכף החיים⁹). אבל כשהרב¹⁰ נשאל על מנהגנו "להמתין שעה" (וגם - לא באותה הסעודה) לא הביא את המקור מהוזהר הנ"ל אלא רק מהשל"ה. ובשולי המכתב מביא, שכל הלשונות שבזוהר הנ"ל קרובים יותר ללשון 'תיכף' (ולא 'סמוך'), ומביא שיתכן לעשות הפסק בזמן קצר, עיי"ש. הרי שלדעתו אין ראייה מלשון הוזהר עצמו שצריך המתנת שעה ממש¹¹.

(ב) השל"ה שם כתב שלושה דברים: (א) לעשות קינוח והדחה היטב. (ב) ולהפסיק בברכת המזון. (ג) ולהמתין שעה.

והנה, בשולי מכתבו בנדון מביא הרבי מקור לדברי הדרכי תשובה (בסוף ס"ק הנ"ל, שכתב לעשות זאת אחרי הברכה האחרונה - כלשון השל"ה הנ"ל שהביא בתחילת דבריו) להמתין "שעה ויותר", "משיעור עיכול שהוא מהלך ד' מילין", ושיעור זה מתחיל מסוף האכילה ולא מסיים הסעודה. אם-כן, אולי גם הפירוש בשל"ה הוא כפי שהציע כת"ר.

ובנוסף, בגוף המכתב הנ"ל סיים הרבי: "וראה פרי מגדים לשולחן ערוך יו"ד סי' פט, שפתי דעת ס"ק ז, דהפסק שעה - מחליף קינוח", ולכאורה משמעות דבריו שבזה פוסקים כדעת הש"ך שהפסק שעה בא במקום קינוח, ואולי אף הט"ז¹² שמבשר לחלב סובר שצריך את שניהם (הפסק שעה וגם קינוח), יודה מחלב לבשר שדי באחד מהם¹³. וכנראה כוונתו בזה, שטעם הפסק שעה הוא כתחליף לקינוח, העדיף ממנו, ולכן מסתבר שמנהג המתנת שעה אינו רק ליחיד סגולה, אלא לכל ישראל¹⁴.

על כל פנים מוכח מדבריו ש(גם אם נאמר שכוונת השל"ה שהמתנת שעה מתחילה רק אחרי ברכת המזון), אין מנהגנו בפרט זה המפורש בשל"ה להצריך גם קינוח. ואם כן "הבו דלא להוסיף עלה" לנהוג בעניינים אחרים כדברי השל"ה כאן, שאולי שייכים רק ליחיד סגולה.

עוד אודות אמון אחר 'גאל ישראל'

כלל ישראל: בספר 'סדר הדרורות'¹⁵, הביא בשם "ספר יוחסין"¹⁶: "וכבר הוא מוסכם בישראל, שהדבר שלא יחלוק על התלמוד ואינו מפורש בתלמוד, ומצינו שם [=בספר הזוהר] מפורש - שמקבלין אותו, כמו אמון של גאל

(3) לטור או"ח סי' קעג ד"ה ויש מחמירין.

(4) ים של שלמה חולין פ"ח אות ו (לדף קה,א).

(5) דרכי משה הארוך (הנדפס בסוף הטור השלם) יו"ד סי' פט ס"ק ב, והג"ה בשו"ע שם ס"א.

(6) יו"ד סי' פט ס"ק טו, בשם מצרף לחכמה, והסכים עמו.

(7) בביאורו שם ס"ק ו, יא.

(8) סעיף ט.

(9) ס"ק י.

(10) אג"ק כרך כ עמ' רפט, שערי הלכה ומנהג יו"ד סי' יא.

(11) ראה בקונטרס 'בירורי מנהגים - מועדים' להרב שבת ש"י פרידמן, צפת תשס"ו עמ' 95 ואילך.

(12) שם ס"ק ב, שב'נועם מגדים' ו'זר השולחן' הבינו שגם הפמ"ג במשבצות זהב פוסק כמותו.

(13) וכמ"ש בס' 'הכשרות' פ"י הערה קיט.

(14) 'בירורי מנהגים - מועדים' שם.

(15) מערכת תנאים ואמוראים אות ש, ערך רשב"י ס"ד.

(16) לרבי אברהם אבן, ממגורשי ספרד ופורטוגל. ב'ספר יוחסין השלם' (מהדורת פיליפוסקי, לונדון-אדינבורג תר"ז) נמצא קטע זה

במאמר ראשון עמ' 45, וכאן נכנסו תיקונים קלים ע"פ דפוס זה, וכן פיסוק כרגיל.

ישראל, אע"פ שרש"י¹⁷ ורבינו חננאל ובעל הלכות גדולות¹⁸ ורבינו יעקב¹⁹ הזכירוהו, אבל בתוס' ובהרמב"ם ז"ל לא נמצא, אבל בפסקי ברכות נמצא שפסק הרא"ש כרש"י²⁰, עכ"ל. והיינו ש"מוסכם בישראל" (ולא רק "מנהג ספרד" כלשון הבית יוסף בנדון), לפסוק הלכה למעשה כדעת הזוהר (ואין להם ספק שכך היא דעת הזוהר), שאין לענות אמן על סיום 'גאל ישראל' של הש"ץ.

ליובאוויטש: הרה"ח ר' שלמה שי' ליפשיץ סיפר לי, כי כשהגיע לכפר חב"ד ועבר לפני התיבה (בשנות הכ"פים הראשונות, בתפילת שחרית של שבת-קודש), סיים בלחש וכמנהג העולם] את ברכת 'גאל ישראל'. ואז העיר לו הרה"ח ר' רפאל נחמן הכהן ע"ה, שבליובאוויטש הקפידו לסיים זאת בקול, כדי להדגיש שאין עונים על זה אמן כלל ועיקר.

וזה מצטרף למה ששמעתי מזקני החסידים, כמו הרה"ח ר' לייב שי' זלמנוב מבני ברק, שמעולם לא ענו אמן על ברכה זו בין אנ"ש.

השלמת שיעורי תורה

ב'התקשרות' גיליון תשמה רוכזו הוראות בנושא זה. והעירונו משיחת אחרון-של-פסח ה'תשד"מ בדבר לימוד הרמב"ם (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 236): "ולהעיר ולהציע - שאלה שישמעו על כל האמור מאוחר יותר (לאחרי שיתחילו ללמוד את השיעורים) - יתחילו אז ללמוד את השיעור מאותו יום ואילך על הסדר דכל הלומדים, בכדי לאחד את כל הלומדים, ובזמן המתאים להשלים את השיעורים הקודמים". ובהערה 54 שם (על התיבות "בכדי לאחד את כל הלומדים"): "הדין החובה קודם לתשלומין (שו"ע או"ח ר"ס קח) - לכאורה אין שייך בנידון דידן, כיוון שבלימוד ספר הי"ד נוגע הקדימה והאחרון, כנ"ל הערה 27".

ובס' 'פלפול התלמידים' (מוסקבה, י"ב סיוון תשס"ח עמ' 205) הציעו, שאין הבדל בזה בין חת"ת ורמב"ם וכו', אלא הוראה זו מדברת במצב שאי-אפשר לו להשלים את החסר ביום אחד, ולכן מעדיפים את "אחדות ישראל" על-פני "לימוד על הסדר", אבל אם אפשר להשלים הכול ביום אחד, בוודאי ישלים תחילה ורק אז ילמד את השיעור היומי. ועל-דרך-זה בקשר לחת"ת, באם לא ניתן היום להשלים הכול - ילמד את השיעור היומי, בשל הקשר בין תוכן השיעור ליום בו הוא נלמד, ורק לאחר זמן ישלים את החסר, וההוראה להשלים תחילה היא רק במצב ("השיעור דאמול") שניתן לעשות זאת עוד היום.

הרב יוסף-שמחה גינזבורג, עומר

17) ברכות מה, ב ד"ה ד"ה הא בבונה ירושלים.

18) הובאו ברא"ש שם פ"ז ס"י.

19) טור או"ח סי' קיא.

20) הנ"ל הערה 17. הנושאים האחרים שם: ב) סעודה שלישית על היין. ג) שלא להניח תפילין בחול המועד. ד) ברכת המזון ביחיד

אינה טעונה כוס. ואכמ"ל.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש